

Mieszany system wyborczy dla Polski. Możliwe rozwiązania oraz ich polityczne konsekwencje

Mieszany system wyborczy stanowi połączenie elementów charakterystycznych dla klasycznych systemów reprezentacji proporcjonalnej oraz systemów większościowych. Przez niektórych tak kombinacja określana jest mianem „tego co najlepsze z dwóch światów”. Dziwić zatem nie może, że przez wielu polityków ten typ systemu wyborczego postrzegany był i jest jako panaceum na niedoskonałości funkcjonującego w danym państwie systemu politycznego. Dlatego też na przełomie XX i XXI wieku, w nadziei na usprawnienie systemu politycznego, wiele państw zdecydowało się na zainicjowanie reformy prawa wyborczego, polegającej na wprowadzeniu systemu mieszanego na potrzeby wyborów parlamentarnych. W grupie tej znalazły się państwa z wieloletnim demokratycznym stażem (np. Nowa Zelandia, Włochy, Japonia), jak również, te które dopiero niedawno wyswobodziły się spod komunistycznego reżimu (np. Węgry).

Dyskusja na temat możliwości wprowadzenia systemu mieszanego nie ominęła również Polski. Począwszy od 1989 r. różne partie polityczne oraz reprezentujący je politycy niemal nieprzerwanie zgłaszają postulat wprowadzenia systemu mieszanego na potrzeby wyłaniania składu polskiego Sejmu. Z propozycją tego typu występowały zarówno Prawo i Sprawiedliwość (2004, 2006, 2015), Platforma Obywatelska (2007, 2015), Koalicja Polska (2019), jak również mniejsze ugrupowania, np. Ruch Poparcia Janusza Palikota (2011). Z całą pewnością postulat ten będzie powracał także przy okazji kolejnych kampanii parlamentarnych.

Mieszany system wyborczy stanowi niezwykle skomplikowaną konstrukcję, nigdy dotychczas nie stosowaną w warunkach polskiego systemu politycznego. Dlatego też należy spodziewać się, iż jej wprowadzenie spowoduje znaczące zmiany w funkcjonowaniu szeroko rozumianego systemu politycznego. Zmiany te obejmować będą w szczególności zachowania wyborcze elektoratu oraz partii politycznych i kandydatów, a w konsekwencji nie pozostaną obojętne dla ostatecznego wyniku elekcji sejmowych, kształtu systemu partyjnego oraz procesu formowania rządów.

Pomimo obszerniej literatury poświęconej systemom mieszanym w dalszym ciągu mamy do czynienia z fragmentarycznym obrazem problemu. Mając świadomość trudności w porównywaniu tak różnorodnych rozwiązań, możliwe jest sprawdzenie, jakie są efekty konkretnych rozstrzygnięć, przesądzających o ostatecznym kształcie systemu stosowanego w poszczególnych krajach. Drugim istotnym problemem jest wyjściowy kształt sceny politycznej – główne osie podziałów, zastane tożsamości partyjne i widoczne wcześniej przekształcenia systemu politycznego. W szczególności opracowania wymaga problem wpływu całej koncepcji, jak i poszczególnych rozwiązań, na terytorialny aspekt wyborów. Ma to szczególne znaczenie w kontekście ewentualnego wprowadzenia takiego systemu w Polsce, gdzie podziały ideowe i terytorialne tworzą bardzo specyficzny wzór. Dodatkowo, zdecydowana większość prac koncentruje się przede wszystkim na podsumowaniu dotychczasowych doświadczeń w stosowaniu systemów mieszanych, marginalizując aspekt prognostyczny. Wynika to przede wszystkim z faktu, iż w nauce o polityce nie ukształtował się dotąd zwyczaj prowadzenia swego rodzaju ocen ex-ante proponowanych do wprowadzenia rozwiązań ustrojowych (w tym zwłaszcza tych dotyczących prawa wyborczego). Z tego też wynika ograniczona liczba prac, które podejmowałyby próbę opracowania teoretycznego modelu potencjalnych konsekwencji reform wyborczych jeszcze przed ich wprowadzeniem.

Mając na uwadze powyższe pojawia się zatem potrzeba przeprowadzenia badania, które stawia przed sobą dwa zasadnicze cele: po pierwsze, analizę systemów wyborczych wykorzystywanych (obecnie oraz w przeszłości) w innych państwach oraz konsekwencji przez nie generowanych dla funkcjonowania szeroko rozumianego systemu politycznego; po drugie, opracowanie, na podstawie doświadczeń państw stosujących system mieszany, modelu potencjalnych konsekwencji wprowadzenia tej nowej i skomplikowanej instytucji wyborczej na potrzeby wyłaniania składu polskiego Sejmu.

W tym celu analizą objęte zostaną mieszane systemy wyborcze wykorzystywane na potrzeby wyłaniania legislatur (w przypadku parlamentów dwuizbowych, ich izb niższych) zarówno na poziomie ogólnokrajowym, jak i regionalnym. Dlatego też w grupie państw objętych badaniem znajdują się: Niemcy, Włochy, Japonia, Nowa Zelandia, Węgry, Rumunia, Albania, Boliwia oraz Korea Południowa. Z kolei na poziomie regionalnym zbadane zostaną systemy mieszane wykorzystywane na potrzeby wyłaniania skład legislatur Szkocji (1999-2016), Walii, Badenii-Wirtembergii oraz Bawarii.